szerintünk lényegtelen. Valóban vannak ilyen értelmezhetőségű részek (hogy csak néhány hivatkozást tegyünk: 52-53, 105-106, 109, 111. és 138. o.), ám az író gondolkodás-, szemlélet- és írásmódját ismerve körülbelül lehetetlen, hogy didaktikus módon, egyetlen történelmi irányzat, a német nemzetiszocialisták és néhány vezetőjük alapján rajzolt volna meg bizonyos szereplőket. A „vörösökre" és a „skorpiókra" hasonló utalásokat találhatunk (például: 44, 141, 143. és 144. o.) a regény cselekményének negatív részében. Sokkal inkább Jünger további főművei – *Der Kampf als inneres Erlebnis, Feuer und Blut* stb. – magyar nyelvű kiadásával kellene foglalkozni.

Horváth Róbert

Mijazaki Hajao
SZÉL TÁMAD
Animációs film, 126 perc (Studio Ghibli és mások, 2013)

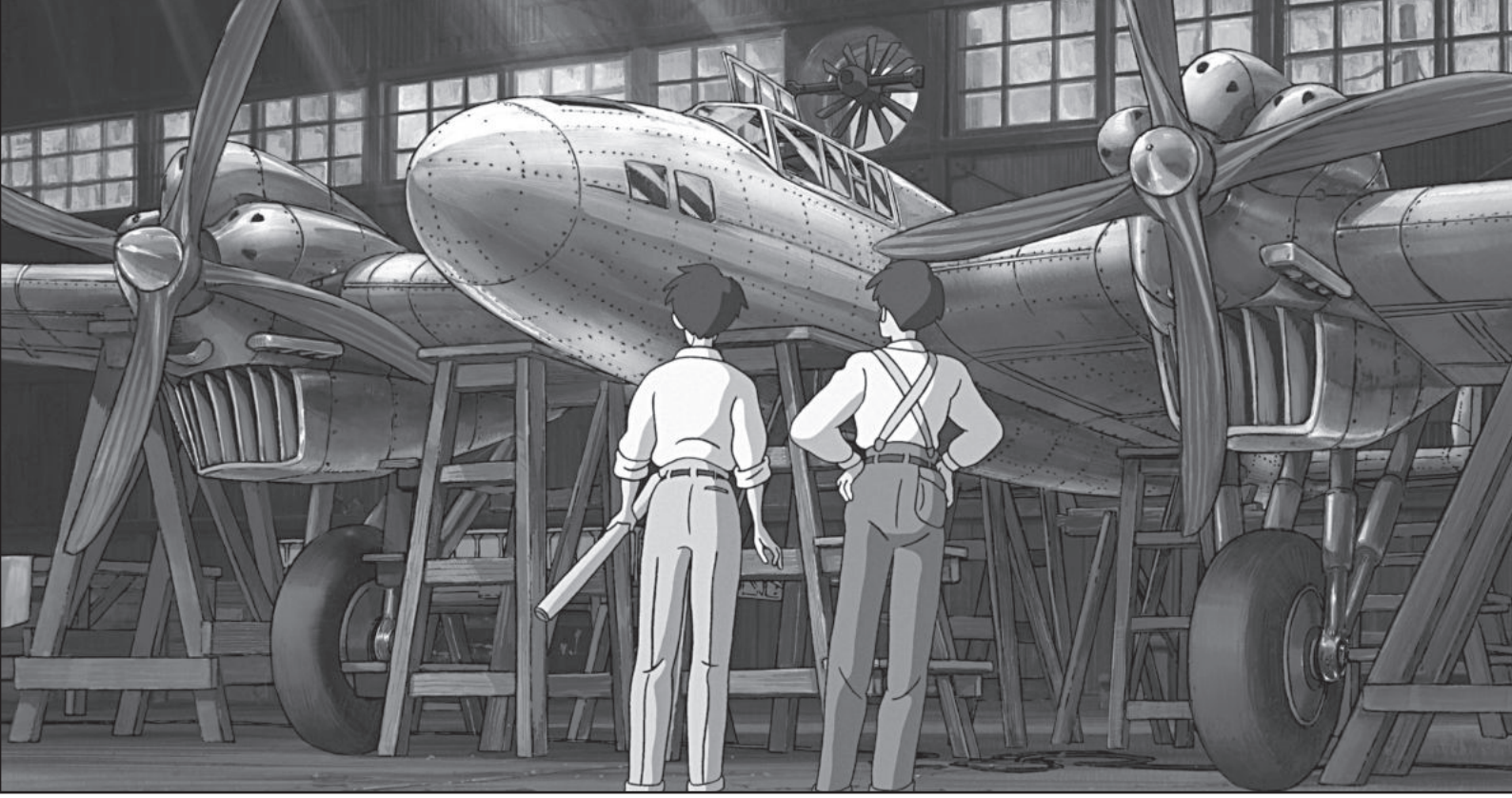
„Szél támad! … Élni, próbáljunk meg újra!"
Paul Valéry

Valószínűleg sokaknak nem kell bemutatni a japán anime nagymesterét, az 1985 óta működő Ghibli Stúdió remekeinek megálmodóját: a *Totoro*, a *Chihiro*, a *Vándorló palota* (hogy csak a híresebbeket említsük) varázslatos világa és szépséges képei bizonyára mindenkiben élénken élnek, aki csak egyet is látott közülük. Az 1941-es születésű Oscar-díjas művész 2013 szeptemberében bejelentette visszavonulását, így – legalábbis úgy tűnik – e film lesz életművének záróköve.

Saját bevallása szerint rajzfilmjeit elsősorban gyermekeknek készíti, mégis képesek megszólítani minden korosztályt, feltéve, hogy a nézőben él még valami a gyermekkor ártatlanságából, a gyermeki, de egyáltalán nem infantilis lelkületből. Abból az alaphangulatból, amire Ernst Jünger is utalt, írván: *„Ha felidézzük magunkban a gyermekkort, mikor erdőn-mezőn át csatangoltunk, ahol minden fa és bokor mögött titok lappangott, mikor vad és tomboló játékokat űztünk a kis város sötét zugaiban, mikor a barátság tüze égett bennünk és ideáljaink előtt hódoltunk, akkor belátjuk, mennyivel fakóbb lett a világ."* A teljes megromlottság világában megőrizni és átadni valamit ebből a tisztaságból, katarzis révén felrázni és megtisztulás felé irányítani a befogadót, ez a valódi művészet feladata. Ebben az értelemben egyértelműen művész Mijazaki is. Nem csupán felmutatja a válságot (például az erdőket felemésztő építkezések károkozását *Pom Poko* című filmjében), hanem próbál kiutat mutatni az emberi romlottság és önzés kríziséből, amiben a japán hagyományok - főként a sintó tradíció - alapelvei nyújtanak számára segítséget.

Utolsó műve bizonyos tekintetben rendhagyó, a *Szél támad* ugyanis életrajzi film, Jiro Horikoshi japán repülőgéptervező mérnök emlékiratait veszi alapul. (A repülés egyébként visszatérő motívum Mijazakinál, elég csak a *Porco Rosso* mesterpilótájára vagy Howl karakterére utalnunk, akik mindketten az eget uralva szállnak szembe a pusztítással.) A gyenge látású, szemüveges Dzsiro azonban nem lehet pilóta, így mérnökként valósítja meg gyermekkori álmát, hogy a lehető legszebb repülőgépet alkossa meg. Utóbb az így létrejött A6M Zero típusú gépekkel indultak - főként - utolsó útjukra II. világháború japán hősei, a kamikaze pilóták, pontosan hetven esztendeje (noha ez a filmben csupán érintőlegesen jelenik meg: mintegy a téves célok szolgálatába állított találmányok lecsapódásaként).

Mivel a film és főhősünk egyik alapdilemmája éppen az utóbbi, e problematika kapcsán ismét Jünger szavaihoz fordulunk: *„az igazi tudós úgy fordítja figyelmét a tárgyakra és jelenségekre, hogy pillantását nem homályosítja el a haszon és nyereség gondolata. A szellem világában ez a tízparancsolatot magáénak tekintő, közölhetetlen képe-*

ket látó próféta magatartása: »áhítatos«, de szándékmentes. Mindez nemcsak a felfedezésekre, de a találmányokra is érvényes. (…) A kutatót akkor sem szabad felelősségre vonni – ahogy ezt manapság olykor megkísérlik –, ha felfedezéséből óriási kár keletkezik. Mert nem ez volt a szándéka. *Prométheusz, a tűz elorzója az embernek olyan ajándékot adott, amellyel megvilágíthatja, de el is pusztíthatja a földet. Tette minden szellemből kipattanó szikrának, minden eredeti ötletnek az előképe."*

Kétségtelenül a legkevésbé sem mindig, minden tudósról állítható ez fenntartások nélkül, a magánéletét és szerelmét egyaránt álma és kötelessége oltárán feláldozó Dzsiróról azonban feltétlenül. A huszadik század első felének nehézségei – az 1923-as nagy kantói földrengés, a világválság begyűrűzése – közepette is kitartóan ragaszkodik álmához és minden erejét megvalósításának szenteli. Ifjú mérnökként a Mitsubishi gyárába kerül, ahonnan tehetségét elismerve külföldi tanulmányutakra küldik, többek között Németországba. (Itt meg kell jegyeznünk, hogy a németek ábrázolása és a későbbiekben elejtett utalások a japánokkal szövetséges III. Birodalom és Hitler kapcsán túlontúl is tükrözik napjaink torzított ítéletét, de írjuk mindezt a kötelezően elvárt polkorrektség rovására, amitől egy Mijazakihoz hasonló – relatíve független és saját útját járó – alkotó sem mentesülhet, tekintve, hogy rajzfilmjeinek nemzetközi terjesztési jogai javarészt a Disney birtokában vannak.) Visszatérve: magányos férfiként teljesen a munkájára összpontosít, terveket rajzol éjjel-nappal, a végkimerülésig. Egy ebből fakadó kényszerpihenő alatt találkozik újra ifjúkori szerelmével, aki a tuberkolózissal küzd. Hamarosan összeházasodnak, de nem sok idejük jut egymásra – Dzsiro továbbra is rengeteget dolgozik, Naoko pedig a szanatóriumokat járja gyógyulás reményében. Ahogy a férfi a kötelességet mindenek elé helyező japán szamurájmentalitást, úgy felesége az odaadó, türelmes és áldozatkész női minőséget testesíti meg életében s elkerülhetetlen halálában egyaránt. Az egész művet központi motívumként

uraló kettős természetű szél olykor szerelmet, ihletet hoz, máskor tűzvésszé, végül pedig mindent letaroló, pusztító orkánná változik, ám a kiábrándult Dzsiro a romok között végül igent mond a továbbélésre: *„Élni, próbáljunk meg újra!"*

A számtalan irodalmi utalás, a Mijazakira jellemző mély, mégsem túlerőltetett és nem szekuláris, hanem tágabb összefüggésrendben elhelyezett humanizmus, valamint a különböző szimbólumok, metaforák értő alkalmazása teszi emlékezetessé ezt a szép búcsúfilmet is. Csak remélni tudjuk, hogy példamutatása nem volt hiábavaló, és lesznek olyan tanítványok, akik képesek tovább haladni az idős *szenszei* által kijelölt úton.

Végezetül említsük meg a Mijazaki filmek zeneszerzőjét, Joe Hiszaisit is, hiszen felemelő muzsikája nélkül a roppant igényes, szinte teljes mértékben számítógépes programok és trükkök nélkül, kézzel rajzolt képek sem válhattak volna azzá a mágikus csodavilággá, amit a bő negyedszázados Ghibli Stúdió egyedülálló módon és színvonalon képvisel az animációs filmek világában.

Domo arigato.

Umenhoffer István

David Gelb
SZUSIÁLMOK
Dokumentumfilm, 81 perc (Magnolia Pictures, 2011)

„A végtelen egyszerűség vezet a tisztasághoz."

Ha egyszer csak valamilyen rejtélyes oknál fogva a modern nyugati világ minden szakácsa, gasztromániákusa, hedonistája, tápanyaggyárosa, zugevője és ételkritikusa elveszítené az összes ezidáig megszerzett tudását az oly nagyra becsült konyhaművészetéről, és egyáltalán mindazt, amit a gasztronómiával kapcsolatban valaha is sejtett, akkor legvalószínűbben egy kivételes isteni kegyelemben részesülhetnénk. Hogy miért is? Nos, mert e film megtekintése alapján nyugodt szívvel állíthatjuk, hogy létezik egy ember, aki ezt a mára eltévelyedett és önmagából végletesen kifordult művészi foglalkozást alapjaiban tudná helyreállítani, az ízlés és életrend kapcsolatától kezdve, az alkotás folyamatának rituális aktussá való formálásáig, a fennálló regionális és partikuláris különbségektől függetlenül. Tenné mindezt kérlelhetetlenül békés, fényteli szigorral az arcán. Ez az ember nem más, mint a 89 éves Dzsiro Ono, a tokiói *Sukiyabashi* étterem tulajdonosa, vezetője és *szusi*-mestere egy személyben.

„Ha egyszer megválasztod a foglalkozásod, bele kell merülnöd a munkádba. Bele kell szeretned a munkádba. Soha ne panaszkodj a munkád miatt. A munkád tökéletesítésének kell szentelned az életed. Ez a siker titka".

Ez a *sokunin* útja, a kézműves és művész, azaz a *vaisja* kaszt hivatásának létrendi alapja és célja. Nem holmi individuális megrögzöttség és hóbort csúcsra járatása, nem a megszállottság túlzó monomániája, hanem valódi tudás, egyéni létezése okáról, az abból fakadó erők birtoklásáról és célra irányításáról, tudás a *szvadharmá*ról, a „saját útról". (A fenti idézetben érdemes a munka szót felcserélni erre a kifejezésre, így egy helyesebb rátekintés révén értelmezhetőek a sorok.) Dzsirónál a *szusi*-készítés rituáléja egyszerű, de mélyen szakrális jellegű. Tökéleteset alkotni. A mű ideájának megteremtésével, az abban való szenvedélyes elmerüléssel, fáradhatatlan alázattal és odaadással, *az intellektusban fogant szó által*. Az egész életét a láthatatlanból merített harmónia megnyilvánításának szenteli, önmagán túlmutató kompozíciót alkot egyszerű összetevőkből, pácolt halból, rizsből és szójaszószból. Az egzisztenciája teljességét egy örökérvényű idea szolgálatába állítja, fejet hajt előtte és lényét teljesen alárendelve szolgálja. Ez az, ami a modern szemlélet híveinek teljesen érthetetlen. Számára a munka nem